

سه سال در دربار ایران

از ۱۳۰۶ تا ۱۳۰۹ قمری

تألیف

دکتر فوریه

طبيب مخصوص ناصرالدین شاه

ترجمه

عباس اقبال

تهران - ۱۳۸۵

Fourrier, Jeanne

فوریه، ژوآنس، ۱۸۲۲ - ۲۱۸۹۵م

سه سال در دربار ایران از ۱۳۰۶-۱۳۰۹ قمری / تألیف فوریه طیب مخصوص ناصرالدین شاه؛ ترجمه عباس اقبال آشتیانی. - تهران: علم، ۱۳۸۴.

ISBN 964 - 405 - 565 - 0

۳۸۶ ص.

۱. فوریه، ژوآنس، ۱۸۲۲-۲۱۸۹۵ Fourrier, Jeanne. - خاطرات. ۲. ناصرالدین قاجار، شاه ایران، ۱۲۲۷-۱۳۱۳ ق. ۳. ایران. - تاریخ. - قاجاریان، ۱۱۹۳-۱۳۳۴ ق. ۴. ایران. - دربار و درباریان. ۵. ایران. - سیر سیاحت. - قرن ۱۳ ق. ۶. ایران. - روابط خارجی. - قرن ۱۳ ق. الف. اقبال آشتیانی، عباس، ۱۲۷۵-۱۳۳۴، مترجم. ب. عنوان.

۹۵۵/۰۷۳۵۰۹۲

DSR ۱۳۷۸/۱۹۳

۱۳۸۲

م۸۲ - ۲۵۷۰۸

کتابخانه ملی ایران

نسخه

سه سال در دربار ایران (از ۱۳۰۶ تا ۱۳۰۹ قمری)

تألیف: دکتر فوریه (طیب مخصوص ناصرالدین شاه)

ترجمه: عباس اقبال

حروفچینی: پلیکان

نوبت چاپ: چاپ اول ۱۳۸۵

تیراژ: ۲۲۰۰ نسخه

چاپخانه: چاوشگران نقش

شابک ۹۶۴-۴۰۵-۵۶۵-۰ ISBN 964-405-564-0

ناشر: نشر علم

همه حقوق محفوظ است.

تهران: خیابان انقلاب - مقابل دانشگاه تهران، شماره ۱۳۵۸ تلفن: ۶۶۴۶۰۶۶۷

فهرست

۹	 مقدمه ناشر
۱۱	 مقدمه مترجم
۱۳	 مقدمه مؤلف
۱۵	 فصل اول: از فرانسه تا ایران به همراهی اعلیضرت ناصرالدین شاه
۴۸	 فصل دوم: در ایران، آذربایجان و عراق عجم
۱۰۱	 فصل سوم: تهران، ارک و عمارات آن، وضع شهر
۱۵۳	 فصل چهارم: قصور بیلاقی و شکارگاه‌های شاهانه، البرز و مازندران
۲۱۴	 فصل پنجم: امتیاز دخانیات، اغتشاشات و هیجان مردم
۲۴۶	 فصل ششم: مسافرت به فراهان، ویای عام
۲۹۱	 فصل هفتم: مراجعت به فرانسه، گیلان (از رشت به بندر ماری)
۳۱۳	 تصاویر

مقدمه ناشر

خاطرات دکتر فوریه فرانسوی در سه سالی که نامبرده در دربار ناصرالدین شاه به سر برد، با همان ترجمه شادروان عباس اقبال - ولی با رسم الخط و ویرایش امروز - به خدمت اهل مطالعه و دوستداران تاریخ ایران تقدیم می شود.

البته این کتاب از نظر تاریخی مستندات زیادی ندارد ولی کمک می کند به اینکه تا حدودی با مسائل حاشیه ای جاری در دربار ناصرالدین شاه - و نه آنچه در سراسر کشور ایران می گذرد - آشنا شویم.

به دلیل عدم شناخت فوریه از مسائل مذهبی و ناآشنایی او با اوضاع اجتماعی ایران و همچنین تعصب وی علیه اسلام و شیعه، نامبرده دچار برخی تناقض گویی ها شده که اشاره به برخی از این تناقضات را ضروری می دانیم. مثلاً، وی با مراسم عاشورای حسینی و اعیاد مذهبی برخوردی ناموجه دارد و حتی در برخی موارد، ایرانیان را به خاطر اعتقادات عمیق مذهبی مورد استهزا و تحقیر قرار می دهد، در حالی که در جایی دیگر که مخالفت مذهبیهون با قراردادهای استعمارگران انگلیسی، به عنوان مثال، موجب لغو امتیاز تنباکو می شود، مؤلف لحنی دیگر پیدا می کند. به طور قطع، واضح است که دیدگاه او نسبت به دین اسلام - و به خصوص مذهب شیعه - نظری مثبت نبوده و اگر در جاهایی به تمجید مذهب رو می آورد، در واقع، همان جاهایی است که مذهب علیه نفوذ رقیب دیرینه آنها - یعنی انگلیس - برخاسته است.

از نظر مؤلف، مردم ایران مردمی بی سواد، خرافاتی، فاقد شعور اجتماعی و فرهنگی - و حتی قسی القلب - بودند و فقط ناصرالدین شاه و محدودی از افراد فرانسه رفته از شعور و فرهنگ، و حتی محبت و رأفت قلب، برخوردارند. همین برخورد تعصب آمیز با ایران و ایرانی است که این خاطرات را فاقد هر گونه ارزش تاریخی می کند و به همین

دلیل، برخود واجب می‌دانیم به خوانندگان عزیز یادآوری کنیم که این اثر را فقط برای آشنا شدن با حوادث دربار ناصرالدین‌شاه بخوانند و اظهار نظرهای مؤلف در مورد فرهنگ و آداب اجتماعی و مذهبی و طبقه‌بندی‌های مردم از نظر مذهبی را فاقد هرگونه ارزش بدانند.

مهر ۱۳۸۵

نشر علم

www.ketab.ir

مقدمه مترجم

کتاب شیرینی که ترجمه آن از نظر خوانندگان محترم می‌گذرد و حاوی بسی مطالب تاریخی راجع به اواخر سلطنت ناصرالدین شاه است به توسط یک تن طیب فرانسوی که شاهد عینی بسیاری از وقایع بوده به رشته تألیف در آمده است.

در این ترجمه کمال احتیاط و دقت به خرج داده شده است تا هیچ نکته آن از قلم نیفتد و در ادای مقصود مؤلف اصلی اخلالی روی ندهد.

البته بعضی از معلومات و اطلاعات این مؤلف به وجود نهایت سعی که در جمع آوری مطالب صحیح به خرج داده خالی از اشتباه و مسامحه نیست. ما هر جا که به نکته‌ای از این قبیل برخوردیم به عدم صحت آن اشاره کرده‌ایم.

در ترجمه کتاب «سه سال در دربار ایران» ما هیچ قصد و غرضی جز کمک به روشن شدن تاریخ ایران نداشته‌ایم. اگر احیاناً قسمتی از اطلاعات و حکمیت‌های مؤلف اصلی کتاب پسند بعضی از خوانندگان نیفتد یا آنها به عقیده خود صحیح نیابند بحثی بر ما نیست.

با این حال اگر کسی در این باب نظریاتی داشته باشد به شرط آنکه آن نظریات با مدارک و اسنادی همراه باشد ما باز هم برای خدمت به روشن شدن تاریخ ایران در قرن اخیر آنها را با کمال امتنان می‌پذیریم و در مجله یادگار یا جایی دیگر منتشر می‌نماییم.

اسفندماه ۱۳۲۵

عباس اقبال

مقدمه مؤلف

من که مدت چند سال طبیب مخصوص اعلیحضرت ناصرالدین شاه و شاهد عینی زندگانی روزانه او بوده‌ام چیزهایی دیده‌ام که نه تنها هیچ مسافری نمی‌تواند بر آنها اطلاع یابد بلکه آگاهی از آنها بر هر کسی نیز که در ایران مقیم شده باشد مشکل است. این سفرنامه شرح همان مشاهداتی است که دیگران از آنها اطلاعی ندارند و آن در حکم پرده‌ای است که کم و بیش حقایق مربوط به شاه ایران در آن نقاشی شده.

ایران کشوری است که با وجود بروز افکار جدید، آداب و عادات مردم آن چنان ثابت و لایتغیر مانده که می‌توان آنها را عین عادات و آداب اجداد ایشان دانست؛ بلکه شاید اولاد ایشان نیز از آنها دست بر ندارند.

با وجود آن که در این یادداشت‌های روزانه کتبی سعی شده است که نهایت دقت رعایت شود، محتاج به تذکار نمی‌دانم که در این نوشته، کاملاً اسرار شغل خود را نگاه داشته و نسبت به ناصرالدین شاه که مردی تیزهوش و خوش‌ذات بود و در تمام حوادث به من نیکی کرده است رعایت کمال احترام را نموده‌ام.

امیدوارم که این اوراق دفتر خاطرات من به جغرافیا و تاریخ ایران که در ادوار مختلفه در آن باب کتاب‌های بسیار نوشته‌اند، کمکی کند و سعادت آن را داشته باشد که خواننده را نیز سرگرم نماید و برای او مفید افتد.

دکتر فووریه